

Hyvän hallinnon teesit

Timo Hirvonen

Ekonomisti

OP-Pohjola-ryhmä

Musta aukko – Teesejä Brysselin ja
Wall Streetin seinille
Olavi Ala-Nissilä, KHT-Media,
Helsinki 2013, 280 sivua

Olavi Ala-Nissilän kirjassa pohditaan talouskriisin syitä ja etenkin ulospääsyä kriisistä. Eriytyisenä painopisteenä on paremman hallinnon (*governance*) merkitys sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Kirjassa tarkastellaan mielenkiintoisia malleja ja esimerkkejä siitä, miten paremman hallinnon avulla on saatu hyviä tuloksia ja noustu ylös kriiseistä.

Kirjan toimittaja ja pääkirjoittaja on pitkän linjan talousmies. Olavi Ala-Nissilä on toiminut vaativissa tehtävissä kotimaassa ja ulkomailla. Euroopan tilintarkastustuomioistuimen jäsenen, kansanedustajan ja eduskunnan pankkivaltuuston jäsenen kokemuksella hän tarkastelee talouden kriisien ketjua erityisesti hallinnon näkökulmasta. Kirjan johtoajatuksena on, että monet euroalueen ongelmat, kuten korruptio, veronkierto ja vaikeudet saattaa päätökset tehokkaasti käytäntöön, kumpuavat huonosta hallinnosta. Ala-Nissilän lisäksi kirjan kirjoittajina ovat talouden eturivin asiantuntijat Suomesta ja muualta Euroopasta.

Kirjan alkupuolella Ala-Nissilä käy läpi finanssikriisin syntyä ja sen muotoutumista globaalista talouskriisistä euroalueen valtioiden

velkakriisiksi. Kuvaus talouskriisin synnystä ja sen etenemisestä seurailee nyt jo vakiintunutta käsitystä. Olisi ollut mielenkiintoista lukea kriisin synnystä ja etenemisestä uudestakin näkökulmasta.

Kriisin juuret ovat Yhdysvalloissa ja etenkin sen asuntomarkkinakuplan puhkeamisessa. Finanssikriisin syntyyn vaikutti Ala-Nissilän mukaan viisi muutosta rahoitusmarkkinoilla. Ensimmäinen muutos oli rahoitusmarkkinoiden sääntelyn purkaminen Clintonin ja Bushin hallinnon aikana. Toiseksi sääntelyn purkamisen johti nopeasti finanssialan keskittymiseen. Kolmanneksi asuntolainojen arvopaperistaminen ja niiden myynti kansainvälisille sijoittajille oli uusi ilmiö, johon liittyvät riskit olivat tuntemattomia. Erilaisten sääntelemättömien rahoitusinstrumenttien ja varjopankkitoiminnan räjähtävä kasvu oli neljäs muutos. Bonus- ja palkkiojärjestelmien riistäytyminen käsistä oli viides muutos.

Finanssikriisi on myös valvonnan kriisi. Valvonta ei pysynyt uusien rahoitustuotteiden ja paisuvan finanssisektorin perässä Yhdysvalloissa. Myös luottoluokittajat saavat kantaa

oman vastuunsa finanssikriisin synnystä. Ala-Nissilä mainitsee kiinnostavan yksityiskohdan Yhdysvaltain entisen valtiovarainministerin Henry Paulsonin kirjasta. Paulsonin mukaan vuoden 2006 puolivälissä maailmassa oli yhdeksän AAA-luokituksen omaavaa yritystä. Kriisin edetessä AAA-yritysten lukumäärä laski viiteen. Tammikuussa 2008 maailmalla oli tarjolla 64 000 AAA-luokiteltua finanssi-instrumenttia.

Kirjassa käsitellään hallintoa eri tulokulmista ja sitä, miten sen toimivuutta voidaan parantaa julkisella ja yksityisellä sektorilla. Parempaa hallintoa ja sääntelyä Ala-Nissilä toivoo etenkin pankkisektorille. Kirjassa Suomen Pankin pääjohtaja Erkki Liikanen ja Finanssivalvonnan apulaisjohtaja Jukka Vesala tarkastelevat viimeaikaisia esityksiä ja kannanottoja pankkien valvonnan parantamisesta ja rahoitusmarkkinoiden vakauudesta. Aihe on hyvin ajankohtainen, sillä EU:ssa valmistellaan parhaillaan pankkiunionia.

Kirjassa sivutaan myös sitä, miten Suomi nousi jaloilleen 1990-luvun talouskriisistä. Ala-Nissilä listaa yhdeksän keinoa, joilla Suomi pääsi ulos kriisistä. Nämä olivat avoimuus, kriisistrategia, tutkimus- ja kehityspanostukset, valtiontalouden tasapainottaminen, kasvua edistävä veropolitiikka, uudet markkinat, panostukset kasvualoille, finanssisektorin valvonnan ja sääntelyn tehostaminen sekä finanssisektorin ylikapasiteetin purkaminen. Samat keinot voisivat myös auttaa euroalueen ongelmaita pääsemään ulos nykyisestä kriisistä.

Ala-Nissilä painottaa voimakkaasti sitä, että omavastuun tulisi korostua aiempaa enemmän talouden eri lohkoilla ja talouden toimijoiden keskuudessa. Nykyisissä pankkiunionin ja talous- ja rahaliiton talouden hallinnon tai ohjauksen (*economic governance*) EU-päätöksissä

omavastuun rooli on jäänyt liian vähälle huomiolle. EU:n talous- ja rahaliiton tulevaisuuden kaavailuissa vilisevät sanat yhteisvastuu, solidaarisuus ja keskinäinen vastuu. Omavastuuta ei monessa kohtaa mainita, eikä se ole selkeästi tulevaisuuden kaavailuissa mukana. Yhteisvastuu ja solidaarisuus voivat johtaa väärinkäytöksiin ja moraalikatoon.

Mielenkiintoisen lisäyksen kirjaan tuo kuvaus siitä, miten Kanada selvisi maailmantaloutta riivanneesta talouskriisistä. Siinä Kanada on ollut sivustaseuraajan roolissa. Kanadalaiset pankit eivät tarvinneet tukidollareita selviytyäkseen finanssikriisistä. Pankit toimivat konservatiivisesti eivätkä lähteneet mukaan liialliseen riskinottoon. Pankkisektorin sääntely ja valvonta on ollut onnistunutta.

Kanadassa on kokemusta siitä, mihin ylivelkaantumisen voi pahimmillaan johtaa. Newfoundlandin talous ajautui vakaviin ongelmiin 1930-luvun suuren laman aikana. Velkaongelmaisen Newfoundlandin vaikea kausi päättyi vasta vuonna 1949, jolloin alue liittyi osaksi Kanadan konfедераatiota. Kanada otti vastatakseen 90 prosenttia Newfoundlandin veloista. Ala-Nissilän mukaan Newfoundlandin tapaus selittää ainakin osittain kanadalaisten varovaisuuden ylivelkaantumiseen ja ylitiöpaiseen riskinottoon.

Kirjan lopussa Ala-Nissilä nostaa esiin kahdeksan opinkappaletta hyvästä hallinnosta. Brysselin ja Wall Streetin seinille tulisi naulata teesejä, jotka ovat yhdistelmä yksityisen sektorin, julkisen sektorin ja EU:n talouden ohjauksen tärkeimpiä periaatteita. Yhdistävänä teemana teeseillä on, että niiden mukaan toimimalla tulevilla sukupolvilla on pienempi todennäköisyys joutua kohtaamaan samanlainen vakava kriisien ketju, jonka olemme vuodesta 2007 alkaen kokeneet.

Ensimmäinen teesi on aito avoimuus. Kriisin puhjetessa ikävien asioiden piilottelu on huono vaihtoehto. Avoimuus koskee niin finanssisektoria kuin julkista sektoria. Julkisella puolella päätöksenteon ja valmistelun avoimuutta tulisi lisätä. Toisena opinkappaleena mainitaan omavastuu. Omavastuun tulisi ulottua kaikille talouden sektoreille ja kaikkiin talouden toimijoihin. Ala-Nissilä on erityisen huolissaan siitä, miten vähälle huomiolle omavastuu on EU:n viimeaikaisissa talouden ohjauksen esityksissä jäänyt. Tämä koskee sekä pankkiunionia että talous- ja rahaliiton kehittämistä. Kolmantena periaatteena mainitaan, että yhteisten varojen käyttöön täytyy aina liittyä tilivelvollisuus ja ulkoinen tarkastus. Ajankohtainen kysymys on miten tilivelvollisuus ja ulkoinen tarkastus on otettu huomioon viimeaikaisissa suurissa taloudellisissa päätöksissä Euroopan unionissa ja Euroopan keskuspankissa.

Neljäs teesi on julkisen talouden liiallisen velkaantumisen välttäminen. Julkista taloutta tulisi vakauttaa etenkin, kun monissa teollistuneissa maissa väestön ikääntyminen lisää eläke- ja hoivamenoja. Viidentenä mainitaan, että finanssi- ja talouskriisi on ollut myös hallinnon kriisi, sillä voidaan sanoa, että merkittävät heikkoudet hallinnossa ovat olleet yksi kriisin

perimmäisistä syistä. Tämän johdosta hyvän hallinnon vaatimus on nyt erityisen tärkeää. Ala-Nissilän mukaan ulospääsy kriisistä edellyttää parempaa ja tehokkaampaa hallintoa. Kriiseistä ulospääsy vaatii myös strategista johtajuutta ja ketteryyttä, jotka ovat kuudes teesi Ala-Nissilän listalla.

Seitsemäs teesi on, että hyvään hallintoon sisältyy myös moraalitieteisyys ja rehellisyys. Viimeisenä opinkappaleena painotetaan, että julkisen ja yksityisen hallinnon tulee koostua asiantuntijuudesta ja ammattitaidosta.

Kirjassa käsitellään finanssi-, talous- ja velkakriisiä ja sen hoitoa hallinnon näkökulmasta. Teoksen kantava teema on, että hyvän hallinnon avulla on mahdollista päästä ulos kriisistä. Aihe on ajankohtainen, sillä EU:ssa ollaan parhaillaan rakentamassa pankkiunionia ja euromaat ovat ottaneet käyttöön talous- ja rahaliiton uudistetut budjetti- ja talouspolitiikan säännöt.

Kirjassa on 13 kirjoittajaa, minkä seurauksena kirjan sisältö rönnyilee eri suuntiin. Kirjassa yhdistyvät tilintarkastus ja taloustiede. Nostamalla esille tärkeitä näkökulmia siitä, miten kriisistä päästään ulos ja miten tulevia kriisejä voidaan välttää, kirja tuo hyvän lisän suomalaisen keskusteluun talouskriisistä. □